

La lluita per les escoles als barris obrers

Als darrers anys del franquisme, moltes famílies han de fer front a la massificació de les escoles públiques, la manca de places escolars i la despreocupació de les autoritats

Durant la tardor de 1976, un peculiar grup de mares sortia cada matí de casa amb els seus fills i filles, els llibres de text, les cadires plegables, el dinar i el paraigüa per si plovia, i es dirigia al solar de Les Vinyes, al barri de Singuerlin de Santa Coloma. «Assèiem els nens en cercle sobre maons que hi havia per allà i els fèiem sumar. Quan plovia havíem de sortir corrents i s'acabava l'escola per aquell dia» recorda la Montserrat Castro, que hi anava amb els seus dos fills i va estar fent classe als més petits.

L'acadèmia on estudiava la seva filla de sis anys va tancar per les protestes de les famílies indignades perquè els mestres «no tenien títol i els nens no tenien futur». No van tardar, però, a organitzar-se per ensenyar els nens «el que fes falta».

Durant mesos les pròpies mares van donar classes als seus fills i filles en un descampat a l'aire lliure mentre reclamaven un centre escolar en condicions per al barri. «Després van venir uns mestres voluntaris que estaven aturats i cap al Nadal vam

ocupar una escola que s'estava construint. És que érem molt folloneres» puntualitza la Montserrat, acompanyada de la seva filla i dels seus néts petits.

Als darrers anys del franquisme, Santa Coloma i la majoria de barris obrers de Barcelona pateixen la manca de places escolars de forma persistent.

El ràpid creixement de població provocat per la immigració

dels 60 i la manca de previsió de les autoritats deixa molts barris a mitges. Es construeixen pisos sense parar però no hi ha prou escoles –ni guarderies ni instituts-. Tot i estar massificades amb 40 i 50 alumnes per aula, les escoles públiques no donen l'abast davant l'augment de la demanda.

I les escoles privades (conegudes amb el sobrenom d'escoles-xiringuito) proliferen sense control

Fotos de Jordi Bellver i Pedro Sió, publicades a La Vanguardia Española el 10 d'octubre de 1976.

ubicades en locals inadequats i amb mestres mal pagats o poc formats. Les famílies que s'ho poden permetre porten els seus fills i filles a escoles religioses o en altres barris, però la majoria ha de suplir amb imaginació –i diners– la manca d'aules.

Infants amb menys oportunitats

El 1973 al barri de la Sagrera només el 18% dels nens i nenes assisteix a escoles de l'estat i les quotes de la privada van de les 300 a les 1.500 pessetes mensuals. El mateix any, al Carmel les escoles nacionals reben 1.500 sol·licituds, però només hi ha 150 places. «Ser nen a Santa Coloma significa tenir menys oportunitats», denuncia la revista local Grama el 1971, que afegeix: «falten 10.000 places escolars a la ciutat». El 1976 la xifra es manté intacta. A La Sagrera 4.000 nens estan afectats, a l'Hospitalet 20.000, a Poblenou 6.000...

«Els partits no estaven legalitzats encara i les associacions de veïns érem una força política de barri, però eren temps *durillos*

ja que Franco no havia mort i per fer qualsevol acte públic s'havia de demanar permís al govern civil» explica Francesc Porret, president de l'Associació de Veïns del barri de Sant Andreu entre els anys 1972 i 1984.

Comença una època de demandes veïnals on l'ensenyament és un tema central que s'afegeix a la manca quasi absoluta d'equipaments. No hi ha paperes ni contenidors, falten zones verdes i parcs, carrers asfaltats, enllumenat públic, mercats, centres de salut, etc. «Al barri de La Prosperitat, a Nou Barris, vam passar un mes sencer tallant carrers per aconseguir semàfors» explica Albert Recio, professor de la UAB i membre de l'Associació de Veïns de Nou Barris.

Denúncies veïnals

Un dels arguments més repetits per part dels ajuntaments és la manca de solars. Els veïns i la premsa local desmenteixen reiteradament aquesta afirmació. Al Carmel, l'associació de veïns organitza el 1972 una sèrie d'exposicions als bars on es denuncia la manca d'escoles

i l'existència de solars buits propietat de l'Ajuntament. Els veïns investiguen personalment els descampats del barri i en localitzen set amb 5.000 metres quadrats cadascun. Al Poblenou es reclama la construcció de les sis escoles promeses per l'Ajuntament i es demana que s'habiliti com a escola l'antic edifici de protecció de menors a Wad Ras. A l'Hospitalet 3.000 persones signen una carta enviada al Ministeri d'Educació, en què les famílies confessen que no saben a què atènyer-se davant el retard en la construcció de deu grups escolars dels quals no hi ha cap paret aixecada quatre mesos abans de començar les classes.

Indignació de les famílies

Els pares i mares es queixen que les escoles privades no reuneixen les mínimes condicions físiques ni pedagògiques i demanen que «el just augment salarial dels professors no es reverteixi en un augment de les quotes per a les famílies». Des de 1972 no hi haurà curs escolar que no visqui la seva protesta, més lligada a l'obtenció de places que

al plantejament sobre el tipus d'educació a impartir. El sentiment d'indignació de les famílies obreres que saben que els seus fills i filles no tindran plaça escolar origina la creació de diferents Associacions de Pares, que treballen conjuntament amb les associacions de veïns. Com recorda Albert Recio, «la primera lluita és pel solar. Volíem aconseguir que fos qualificat com a equipament per assegurar-nos que podrien construir-hi un centre educatiu.»

Un any de reivindicacions

A principis dels 70, l'Associació de Veïns de Sant Andreu i la del barri de la Sagrera posen en marxa una campanya conjunta i reclamen una escola i un parc als terrenys de l'antiga fàbrica Pegaso. La mobilització s'allarga un any sencer amb manifestacions, cartes a les autoritats, articles a la premsa i fases més o menys creatives. «Vam fer fins i tot una revetlla reivindicativa, xocolatades, un concurs de dibuix pels nanos i finalment una ocupació del solar de la Pegaso durant tot un dia sencer. Per tal de marcar

Les escoles nacionals reuneixen les millors condicions perquè van ser construïdes per a tal fi i en general disposen d'aules àmplies amb llum i pati, però estan totalment massificades i poden tenir 40 o 50 alumnes per classe. **Les acadèmies privades** proliferen en espais insòlits com ara garatges, soterranis, locals comercials, etc. La majoria estan pensades com a negoci, el seu professorat no té la titulació mínima, està mal pagat i demanen quotes altíssimes a les famílies per mantenir-se.

el moment vam posar la primera pedra simbòlica de l'escola» explica Porret. «L'Ajuntament deia que no tenia diners per comprar els terrenys i construir l'escola, però per sort l'empresa propietària va cedir els terrenys al consistori a canvi del permís per edificar en altura». L'any 1975 l'Ajuntament construeix l'escola Pegaso, una de les més grans de Barcelona, amb sis línies.

Sobre l'organització de les protestes, Albert Recio creu que la consciència de classe va ser molt important a l'hora de mobilitzar: «Érem fonamentalment un barri obrer. A La Prosperitat potser érem uns quinze amb consciència crítica, però la resta seguia. Després, fèiem assemblees al carrer, megàfon en mà i reuníem unes 300 persones, convidàvem als de La Roda d'Espectacles a fer alguna cosa per als nens...»

Barris sense cap institut públic

En aquell moment, l'escolarització era molt curta ja que hi havia poques places de guarderia i parvulari i tampoc no hi havia institut. L'any 1976, entre Sant Andreu i Nou Barris no hi havia ni un sol institut públic. Una de les lluites més importants del barri va ser per aconseguir el Sant Andreu-Valldaura, que paradoxalment després es va ubicar a Nou Barris. «Quan vam tenir el solar vam començar les pre-inscripcions, per demostrar que hi havia gent interessada en

estudiar BUP i COU. Després, els pares i mares del Sant Andreu i altres veïns van seguir lluitant per aconseguir el Galileo Galilei. Tots els instituts del barri són fruit de reivindicacions populars» afegeix Recio.

Bellvitge: ciutat dormitori

Bellvitge és un dels paradigmes de l'especulació. Durant la construcció del polígon, les constructors van augmentar repetidament la densitat de vivendes i van convertir un projecte inicial de barri residencial en la ciutat dormitori més gran d'Europa.

Mentre Bellvitge creixia amenaçat pels desbordaments del riu Llobregat, els veïns acumulen descontent per la manca total d'infraestructures. Diverses vegades tallen l'autovia de Castelldefels amb el lema de «no més blocs» i reclamant escoles i zones verdes. «Construïen molt però mai escoles. Els meus fills van estudiar en un altell d'un centre comercial durant tres anys. Allò no era escola ni era res» recorda Manuel Alofén de l'Associació de veïns de Bellvitge. «El tema de les escoles ens afectava a tots. De fet vam aconseguir tantes escoles que durant una època, fins ara que ha arribat la segona immigració, van estar mig plenes». El barri de Bellvitge disposa actualment de nombrosos col·legis i zones verdes fruit de les reivindicacions populars.

Per Olga Ruiz
Periodista

«Assèiem els nens en cercle sobre maons que hi havia per allà i els fèiem sumar.

Des de 1972 no hi haurà curs escolar que no visqui la seva protesta, més lligada a l'obtenció de places que al plantejament sobre el tipus d'educació a impartir